KEMPELE

Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Opas vanhemmille

SISÄLTÖ

ALKUSANAT 3
1. VARHAISKASVATUS 4
KASVUN, KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA 4
OHJAUTUMINEN TUEN MUOTOIHIN 6
2. ESIOPETUS 7
KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA 7
3. OPPILASHUOLTO 9
4. YHTEISTYÖTAHOT 10

YHTEYSTIEDOT 13

ALKUSANAT

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä, oppimista sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa leikillä on keskeinen merkitys. Tiivis yhteistyö vanhempien ja ammattikasvattajien välillä muodostaa kasvatuskumppanuuden, joka on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta tärkeää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003).

Tämän oppaan tarkoituksena on kertoa varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmille kasvun, kehityksen ja oppimisen varhaisesta tukemisesta aina perusopetuksen alkuun saakka. Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen tai tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Tuen tarve voi myös syntyä silloin, kun lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään, kasvuaan ja hyvinvointiaan. Varhaiskasvatuksen tukitoimet tulee aloittaa heti tarpeen ilmetessä. Lähtökohtana vanhempien ja henkilöstön yhteinen havaintojen pohjalta tehty arviointi tuen tarpeesta, aiemmin todettu tuen tarve ja/tai asiantuntijalausunto. Tavoitteena on ennaltaehkäistä tuen tarpeen syvenemistä ja pitkittymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003).

Opas on jaettu varhaiskasvatuksen tukeen sekä esiopetuksen kolmiportaiseen tukeen ja oppilashuoltoon. Tässä oppaassa on varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kolmiportainen tuki on kuvattu käsitteillä: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Nämä tuen muodot esiintyvät myös perusopetuksessa ja muodostavat näin jatkumon (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2003 sekä esi- ja perusopetuslain muutokset, DNO 51/011/2010).

Esiopetusikäinen lapsi on myös oikeutettu Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiseen oppilashuoltoon. (DNO 5/011/2014).

1. VARHAISKASVATUS

KASVUN, KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

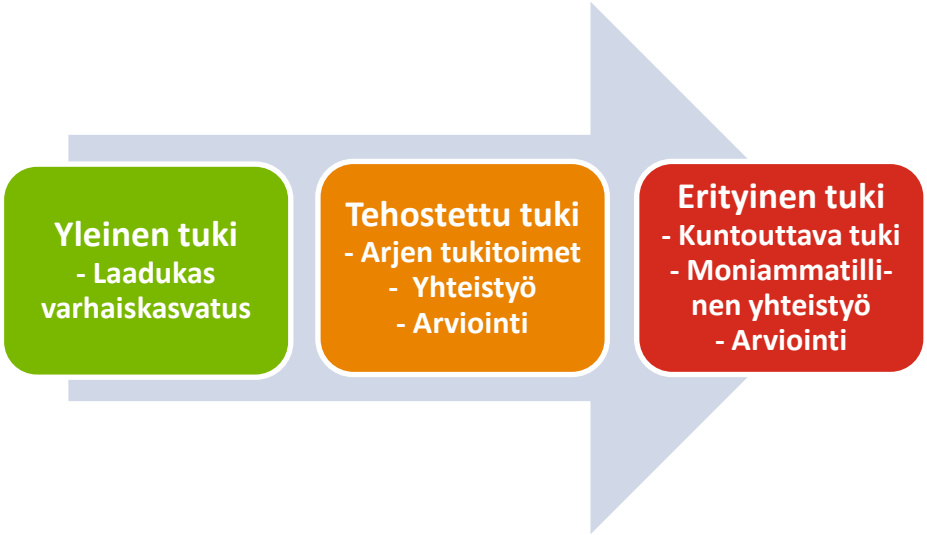

YLEINEN TUKI

Yleinen tuki on osa jokapäiväistä kasvatustoimintaa ottaen huomioon lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukemisen. Kaikki lapset tarvitsevat kasvussaan ja oppimisessaan yksilöllistä tukea. Varhaisen tuen tulee olla tasavertaista, oikea-aikaista ja riittävää. Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa edellyttää kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen laadukas perusta rakentuu vahvaan perusosaamiseen ja lapsen kehityksen tuntemukseen. Tämä tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen ympäristön järjestämistä juuri sen hetkistä lapsiryhmää vastaavaksi, toiminnan eriyttämistä erilaisiin pienryhmiin ja toimivaa arkea. Lapsen hyvä arki mahdollistuu läsnä olevien, sensitiivisten aikuisten avulla. Sensitiivinen aikuinen kohtelee lasta tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti; se on aikuisten herkkyyttä lapsen tunnetiloihin ja kykyä vastata niihin. Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yksilöllisen kasvun ja oppimisen tueksi.

TEHOSTETTU TUKI

Silloin kun yleisen tuen tukitoimet eivät riitä, tulee kyseeseen tehostettu tuki. Taustalla on systemaattiseen havainnointiin perustuva huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta tai käyttäytymisestä. Huoli otetaan puheeksi vanhempien kanssa, jonka jälkeen asiaa viedään eteenpäin yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Tehostetussa tuessa lapsen haasteisiin vastataan erilaisin pedagogisin menetelmin, välinein ja ympäristöä mukauttamalla päiväkodin arjessa. Tällöin lapsen arkeen voi kuulua yksilöllistä kuntoutusta esimerkiksi puhe-, toiminta- tai fysioterapiaa sekä psykologin tutkimuksia. Lapsen vahvuudet

ja tuen tarpeet sekä kehityksen tavoitteet menetelmineen kirjataan vanhempien ja kuntouttavan tahon kanssa yhdessä laadittavaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Avoin keskustelu vanhempien kanssa on viesti siitä, että yhdessä välitetään lapsesta ja pyritään toimimaan lapsen auttamiseksi.

ERITYINEN TUKI

Kun lapsella on laaja-alaisia kuntoutuksellisia ja/tai kasvatuksellisia tarpeita, on kyseessä varhaiskasvatuksen erityinen tuki. Erityisen tuen tarpeen arviointi ja tuen suunnittelu edellyttävät lapsen kehityksen tuntemusta, erilaisten ohjausmenetelmien tuntemusta, erityispedagogista osaamista sekä laajaa moniammatillista yhteistyötä.

Erityisessä tuessa päivittäistä toimintaympäristöä ja kasvatustoimintaa mukautetaan lapsen tarpeiden mukaisesti. Lisäksi vahvistetaan jo olemassa olevia varhaiskasvatuksen kuntouttavia elementtejä: struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus, ryhmätoiminta. Erityinen tuki ei ole erillisiä tai erityisiä toimenpiteitä vaan lapsen yksilöllisten tavoitteiden mukaista varhaiskasvatusta. Lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma, joka sisältää kuvauksen lapsen vahvuuksista, tuentarpeista sekä tavoitteista ja menetelmistä kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi.

OHJAUTUMINEN TUEN MUOTOIHIN

Kun lapsen tuen tarve havaitaan varhaiskasvatuksessa, asiasta keskustellaan vanhempien, kasvatushenkilöstön ja esimiehen kesken. Arjen tukitoimet pyritään käynnistämään välittömästi lapsen päivähoitopaikassa. Vanhemman luvalla kasvatushenkilöstö ottaa yhteyttä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan (VEO), joka havainnoi ja arvioi lapsen tuen tarvetta ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä.

Yhteistyössä VEOn kanssa vahvistetaan kasvua ja kehitystä tukevia arjen käytäntöjä ja käynnistetään mahdolliset laajemmat moniammatilliset tukitoimet.

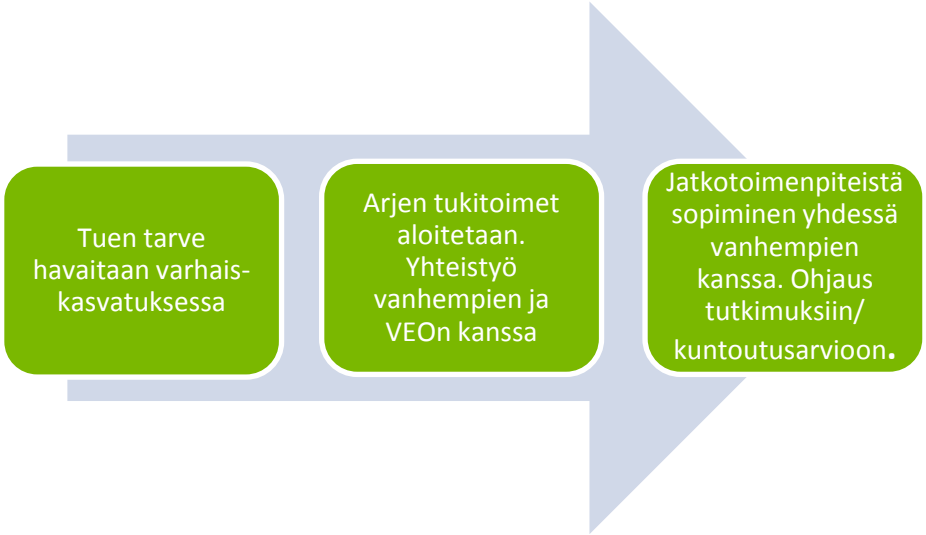

2. ESIOPETUS

KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsella on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat, yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki.

Varhaisen kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

YLEINEN TUKI

Laadukas esiopetus on lapsen yksilöllisen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin perusta. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeisiin heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä se edellytä tutkimuksia tai päätöksiä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä erilaisia pedagogisia menetelmiä, välineitä ja materiaaleja, joustavia ryhmittelyjä, opettajien ja muun henkilöstön yhteistyötä sekä osa-aikaista erityisopetusta. Yleisen tuen menetelmillä on tärkeä merkitys vaikeuksien ennaltaehkäisyssä. Tiivis yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

TEHOSTETTU TUKI

Tehostettua tukea annetaan silloin kun yleinen tuki ei riitä. Se on vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu **pedagogiseen arvioon**, jossa esiopetuksesta vastaavat opettajat arvioivat tehostetun tuen tarpeen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

Tehostetun tuen oppilaille laaditaan **oppimissuunnitelma** lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

ERITYINEN TUKI

Erityistä tukea annetaan oppilaalle, jonka kasvun kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi yleisen ja tehostetun tuen muodoilla. Ennen erityisen tuen aloittamista lapselle tulee tehdä **pedagoginen selvitys**, joka sisältää kirjallisen selvityksen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta lapsen oppimisen etenemisestä ja sekä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen saadusta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta. Selvityksen sekä muiden mahdollisten asiantuntijalausuntojen perusteella tehdään erityisen tuen päätös. Erityisen tuen päätös voidaan myös tehdä ilman pedagogista selvitystä ja tehostetun tuen antamista psykologin tai lääketieteellisen lausunnon perusteella.

Kun lapsella on erityisen tuen päätös, hänelle tulee tehdä **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)**. HOJKS:ssa määritellään opetuksen yksilölliset tavoitteet. (Esiopetuksen opetussuunnitelmanperusteet 2014)

3. OPPILASHUOLTO

Esiopetuksen oppilashuollon tehtävänä on edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhuoltopalvelut neuvopalvelujen muodossa. Palvelut tulee olla helposti saatavilla ja lain edellyttämässä määräajassa. Oppilashuolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää koko esiopetusyhteisöä tukevaa yhteisöllistä oppilashuoltoa. Lisäksi lapsella on oikeus myös yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Esiopetuksen oppilashuolto on maksutonta ja luottamuksellista.

Oppilas- ja opiskeluhuollon kehittämisestä, koordinoinnista ja arvioinnista vastaa **oppilashuollon ohjausryhmä**, yhteisöllistä oppilashuoltoa koordinoi **yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä** ja yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa **asiantuntijaryhmässä**.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllisessä oppilashuollossa seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Lasten ja vanhempien osallisuus on tärkeää ja edesauttaa ongelmien ehkäisyä, varhaista tunnistamista sekä tarvittavan tuen järjestämistä.

Yksilöllinen oppilashuolto

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina huoltajan suostumukseen ja kunnioitukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus ja mielipiteet otetaan huomioon ikä ja kehitystaso huomioiden. Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Sillä on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä.

4. YHTEISTYÖTAHOT

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO)

VEO:n tehtävänä on ohjata ja konsultoida varhaiskasvatuksen henkilöstöä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa, tuen tarpeen havainnoinnissa ja arvioinnissa. VEO havainnoi ja seuraa lasten toimintaa päiväkotipäivän aikana. Havainnot liittyvät: lapsen puheen / kielen kehitykseen, leikkitaitoihin, kaverisuhteisiin, liikkumiseen, käden taitoihin ja arkipäivän tavallisista asioista selviytymiseen (esim. pukemiset/riisumiset, syömistilanteet, wc-tilanteet).

VEO on yhdessä henkilöstön ja vanhempien kanssa miettimässä pedagogisia menetelmiä ja ratkaisuja lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi. VEO on tarvittaessa ohjaamassa lasta ja perhettä tuen, tutkimuksen ja kuntoutuksen piiriin.

Erityisopettaja esiopetuksessa

Erityisopettaja on oppimisen ja siihen liittyvän tuen asiantuntija esikoulussa ja koulussa. Erityisopettaja on yhdessä henkilöstön ja vanhempien kanssa miettimässä pedagogisia menetelmiä ja ratkaisuja lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi. Erityisopettaja on tarvittaessa ohjaamassa lasta ja perhettä tuen, tutkimuksen ja kuntoutuksen piiriin.

Siirryttäessä esikoulusta ekaluokalle erityisopettaja ja luokanopettajat tekevät yhteistyötä tulevia ekaluokkia muodostettaessa. Yhteistyön tarkoituksena on järjestää tarvittaessa riittävä tuki koulun aloitukseen.

Lastenneuvola

- Lastenneuvolan terveydenhoitajan/lääkärin tarkastukset: Vauvaikä , 2,5-3 v., Nelikko-, Viisikko- ja kuusivuotistarkastukset
- Yhteydenotot tarvittaessa (vanhempien luvalla)

Neuvolatiimi

Neuvolatiimi on alle kouluikäisten asioista vastaava moniammatillinen työryhmä, johon kuuluvat lastenneuvolan lääkärit, terveydenhoitajat, puheterapeutti, fysioterapeutti, psykologi, neuvolan ja varhaiskasvatuksen perhetyöntekijät, sosiaalityöntekijät ja erityiskasvatuksesta vastaavat henkilöt. Neuvolatiimin tarkoituksena on kartoittaa lapsen kuntoutuksen ja tuen tarvetta sekä päättää tukitoimien aloittamisesta. Neuvolatiimissä käsitellään lapsen asiaa vanhempien luvalla luottamuksellisesti.

Varhaiskasvatuksen perhetyö

Varhaiskasvatuksen perhetyö on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää työtä. Työ on suunnattu päivähoidossa ja esiopetuksessa olevien lasten perheille sekä tueksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Varhaiskasvatuksen perhetyö tarjoaa tukea arjen sujumiseen, vanhemmuuden, lasten kasvatuksen ja parisuhteen haasteisiin. Tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen ja tukeminen. Työmuotoina ovat mm. keskustelut, kotikäynnit, palveluohjaus ja vertaisryhmät (Avoin päiväkoti). Työskentelyssä korostuu verkostokeskeisyys. Varhaiskasvatuksen perhetyö pohjautuu avoimuudelle, rehellisyydelle ja luottamuksellisuudelle ja työtä ohjaa kunnioitus perhettä kohtaan. Vanhemmat voivat olla yhteydessä perhetyöntekijään itse tai varhaiskasvatuksen työntekijän välityksellä.

Avoin päiväkotitoiminta

Avoimien päiväkotipalveluiden tavoitteena on eri toimintamuodoin tukea perheitä lasten hoidossa ja kasvatuksessa silloin, kun lapsella ei ole kokopäiväistä päivähoidon tarvetta. Perhe voi samanaikaisesti saada kotihoidon- ja yksityisenhoidon tukea. Avoimen päiväkotitoiminnan palveluita ovat varhaiskasvatuskerhot ja erilaiset perheryhmät.

Sosiaalityö

Sosiaalihuoltolain mukaan kunta on velvollinen järjestämään palveluita sosiaalityöntekijän tekemän palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti esim. lapsiperheiden kotipalvelu, tukiperhe. Yhteistyö sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen kanssa:

- yhteistyö varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän kanssa
- päivähoito lastensuojelun tukitoimena -> yhteistyö lastensuojelun kanssa

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on lastensuojelulain 25 § mukainen ilmoitusvelvollisuus

Psykologi

Psykologi toimii varhaiskasvatuksessa ja esikoulussa lapsen psykologisen kehityksen, psyykkisen hyvinvoinnin ja oppimisen psykologian asiantuntijana. Psykologi arvioi lapsen kehitystä, pyrkii ratkomaan lapsen sosiaaliseen elämään ja tunne-elämään liittyviä pulmatilanteita ja tarjoaa perheelle keskusteluapua. Psykologi suunnittelee ja toteuttaa tarvittavia kodin ja esikoulun tukitoimia yhteistyössä lapsen, vanhempien sekä päivähoidon ja esikoulun työntekijöiden kanssa. Pulmatilanteissa vanhemmat voivat ottaa psykologiin yhteyttä. Myös opettaja, kuraattori, terveydenhoitaja tai muu oppilashuollon työntekijä voi ehdottaa vanhemmille ajan varaamista psykologille.

Kuraattori

Koulukuraattori on koulussa toimiva sosiaalityön ammattilainen, joka tukee myös esiopetuksessa olevien lasten hyvinvointia. Huoltaja tai opettaja voi ottaa kuraattoriin yhteyttä. Ensimmäisenä tehdään lapsen tilanteen ja tuentarpeen arviointi yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Arvioinnin jälkeen tuki järjestetään tarpeen mukaan. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamiset kuraattorin asiakaskertomukseen.

YHTEYSTIEDOT

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat (VEO)

Eila Pussila	050-4636303
Kirsi Mertaniemi	050-463 6302

Lastenneuvola 08-558 72137

Varhaiskasvatuksen perhetyö

Maikki Pöyskö	050-463 6349

Avoin päiväkoti

Linnakangas	044-497 2000
Sarkkiranta	050-316 3798

Sosiaalityö 08-558 72200

Psykologi

Kristiina Muhonen	050-463 6386

Kuraattorit

Kirkonkylän yhtenäiskoulu:
Anna-Maija Heinikoski 050-4636678

Linnakangastalo, Santamäkitalo, Ketolanperä:
Anna Tervonen 050-3169664

Ylikylän yhtenäiskoulu:
Arja Myllyaho 050-4636608

Julkaisija
Kempeleen kunta
Erityispäivähoito
Eila Pussila, VEO
Kirsi Mertaniemi, VEO

Syyskuu 2015